

Studi hag Ober

Niv. 17

Pask 1942

TAOLENN

Katekiz bev, gant M. G.	3
Ar paotr Laouik hag an Aotrou Doue, gant Gab Milin	5
Ar Mor (lavarou koz eus Bro-Dreger), gant Gwaz- Gwenn	31
Lavarou-diazez hon T. S. Ar Pab	34
Ar C'hont Rollan, gwerz	38
Psalmou (116, 109)	41
Sant Ewan pe Erwan pe..., gant M. G.	43
A-dreuz lenn	55

Gant aotreadur Eskopti Sant Brieg

Pep gwir miret striz

KATEKIZ BEV

Krog e vezer muioc'h mui da ober gant filmoù luc'htaolennañ evit katekiz ar vugale. Klask a reer mont ermaez eus an doareoù kenteliañ sec'h, arabadus, janseniat, bet implijet e-pad re bell. Marteze a-benn ar fin, ne chomo ket al levr-katekiz e-unan ken difetis (abstractum) ha ken kastiz e zoare-komz, ken pikous e daolennoù, ken paour e vouldadur : skeudennoù brav a vo ennañ...

Kollet hon eus awalc'h spered ar c'helennerez kristen kentañ a zo an avieloù an testeni anezañ. Leun eo an avieloù gant parabolennoù, gant danevelloù. Evelse e prezege hon Salver.

Kollet hon eus zoken e Breiz spered misionerion vras ar Vro, an Tadoù santel Noblez ha Maner, a lennomp diwar o fenn e prezegent gant taolennoù livet ha gant kontadennoù : ha setu perak o deus graet berz.

Kontadennoù er c'hatekiz ? Ur burzud eo gwelout pa gonter ur marvailh d'ar vugale, pebez dedenn, pebez evez eo o hini, pegen sklaer e komprenont ar skeudennoù diaesañ !

Kontadennoù ? En tu-hont d'ar re a c'hellit ijinañ c'houi hoc'h unan, ez eus marvailhoù kristen ar bobl e Breiz, da skouer ar re bet embannet gant an Uhel,

troet e galleg, e ti Maisonneuve, Paris, 1881. Gwir eo ez eo diaes-kenañ kaout krog war levrioù seurt-se, diviet pell 'zo ha deuet da vezañ rouez kaer. Ha n'eo ket talvoudus evidomp kement tra enno ; ar pep gwellañ hag ar pep disterañ a gaver da skouer en Uhel mesk ha mesk...

Ar gontadenn a embannomp amañ hizio a gavan eus ar c'hentañ. Skrivet eo bet evel ma voulomp anezi gant Gab Milin a zo bet un dastumer mat a gontoù. Tu a vefe moarvat d'he skañvaat, d'he stummañ gwelloc'h. N'eus forz ; evel m'emañ, e weler pezh a c'heller ober war dachenn ar marvailhoù-kenteliañ. A zo awalc'h evit ur wech.

Karout a ran dreist, kontadenn ar Paotr Laouik, marteze dre m'eo bet unan eus ar re o deus merket ar muiañ war va faltazi. Unnek vloaz am boa pan eo bet c'hoarvezet ganin he lenn e galleg. Ha kep kaer am boa kavet anezi ma n'em eus ket kollet soñj abaoe eus ar skeudennoù fromus ha bamus-se. Klasket am eus abaoe pelec'h e oa bet embannet e brezoneg hag adkavet am eus anezi e geriadur brezoneg galleg ar c'horonal Troude, dindan ar ger : marvailh. Hañval eo din e vije bet embannet ivez e lec'h all, daoust dezi bezañ chomet dianavez awalc'h e skoaz he braventez.

Hervez an ao. Troude e vefe ar gontadenn-mañ un diskleriadur eus unan eus an taolennoù a implije an Tad Maner pe an Tad Noblez en o misionoù. Seblantout a ra da vihanañ bezañ bet ijinet ganto.

M. G.

Ar paotr Laouik hag an Aotrou Doue

gant Gab Milin

E Plougerne gwechall-goz e oa o chom un intañvez hag he devoa tri faotr, yaouankik o zri c'hoaz. He gwaz, labourer douar, a oa maro, an den kaez, ouz ar boan. Ne oa ket gwall bell abaoe c'hoaz, ha bremañ, evel a c'hellit krediñ, an intañvez paour-mañ he devoa dienez muioc'h eget n'he devoa bet araok ; ne veve hi bremañ hag he bugale nemet diouz kalon vat ar gristenion o devoa truez outi. D'ar c'houlz-se, an dud a oa mat ouz ar paour, hag hed ar wech int bet, evit doare, en hor bro.

Goude daou pe dri bloaz, paotr kosañ an intañvez, pa voe graet e baskoù gantañ ha p'en devoe paket e drizek vloaz, an holl, tro-war-dro, a lavare d'e vamm e oa mall dezi lakaat anezañ da ober un dra pe dra eus e gorf.

An intañvez-mañ a ouie ervad e oa gwir kement a lavare an dud dezi, hag un devez hag hi mont ha komz ouz he mab ha lavarout dezañ e oa diwar ur mare, mez dezañ chom da vevañ diwar an aluzon, ha bez'e tlee mont bremañ da labourat evit gounid e vara.

— « Ne c'houlennan ket gwell, va mamm, hag o c'hortoz edon ma komzjec'h ouzin diwar-benn an dra-se evit mont da vale bro, rak marteze e vezin eürusoc'h eget o chom dre amañ. »

— « Kae, pa gavi mat mont, eme e vamm, me ne virin ket ouzit ; karet em bije aval reiñ dit ur gwenneg bennak ha n'am eus liard na diner evel a ouzout. N'az pezo eta, va mab, nemet un tamm bara. »

— « Mat ! va mamm, eme ar paotr ; marteze a-benn ma vezo debret, am bezo kavet un tamm bennak all. »

Hag ar paotr neuze ha lavarout kenavo d'e vamm ha d'e vreudeur, hag en hent.

Ur pevar devez bennak a reas gant e vara, ha ne zebras nemet evit bevañ ha chom en e sav. War benn ar pevare devez, diouz an abardaez-noz, ar paotr, ne ouie nag hent na gwenodenn, a en em gavas e-kreiz ur c'hoad. O welout an noz war e gein hag hep gouzout da belec'h mont, ar paotr a gerz evelato araok en ur lavarout : « Marteze e kavin ti dre amañ ». Setu m'en doa lavaret gwir, rak a-benn ur pennadig goude hag eñ ha gwelout ur goulou dirazañ. Tostaat a ra ouz ar goulou, hag en em gaout hep dale dirak ur maner. Hep marc'hatañ tamm, hemañ dioustu a sko ouz an nor. Ur plac'h a zeu da zigeriñ :

— « Piw out-te, paotr, a c'houlenn houmañ outañ. »

— « Me, emezañ, a zo ur paourig kaez n'en deus na ti na netra d'am goleiñ nemet toenn an noz ; pevar devez zo ez on aet eus ar gêr, en em gavet on er c'hoad-mañ d'abardaez hag e karfen kaout digor ma vefe gallet, rak ne d-eo ket ebat bezañ er-maez, ker yen ha ma 'z eo anezi. »

— « Netra avat, eme ar plac'h. Mat ! gortoz ur pennad ; me ya da c'houlenn digant ar mestr ha da lojañ a raio. »

Hag ar plac'h ha mont, ma lavaras ar mestr dezi degemer ar paotr en ti ha reiñ dezañ un dra bennak da zebriñ. Bez'e c'hellit krediñ ne voe ket lent ar paotr da vont e-barz pa voe lavaret dezañ, ha ne reas ket a bismigou ivez evit stagañ gant ar pezh a voe lakaet dirazañ, rak pellik a oa n'en devoa ket bet leiz e gof.

E-pad ma'z edo o tebriñ, e tiskennas ar mestr ouz traoñ hag e c'houlennas ouz ar paotr piw a oa hag eus a belec'h e teue.

— « Me, emezañ, a zo mab un intanvez paour eus a Blougerne, ha pevar devez zo on aet eus ar gêr, gant asan va mamm, da glask gounid va zamm, pa'z on en em gavet en noz-mañ er c'hoad a zo amañ. »

— « O klask labour emañout ? eme ar mestr. »

— « Ya da, ne c'houlennan ket gwell. »

— « Mat ! Mar karez, e chomi amañ hag az pezo kant skoed ar bloaz evit da goumanant : e vezi bevet ha gwisket ouspenn. Evit an dra-se ne vezo ket bras al labour az pezo d'ober. Me am eus aze un azen em c'hraou, n'az pezo nemet mont da gas anezañ d'ober ur bale ; pell a zo n'eo ket bet er-maez ; pa vezi diskuizet a-benn daou pe dri devez amañ, ez i gantañ. Arabat e vezo dit avat sachañ morse war e gabestr ; lezel anezañ a ranki da vont el lec'h ma karo, rak mar tennez war e benn m'her gouezo abred ha neuze me da laosko da vont kuit ha n'az kemerin mui. Bremañ gra evel a gari. »

— « N'ho pet aon ebet, eme ar paotr, ober a rin ar pezh a fell deoc'h, n'eo ket diaes. »

Setu bremañ ar paotr, debret mat e goan gantañ, ha kaset da gousket en ur gwele pluñv. Morse c'hoaz n'en devoa kousket en ur gwele ken bouk ha ken kuñv.

Antronoz hemañ, Paol e ano, a savas goude bezañ kousket betek pell en deiz, ha pa voe diskennet ouz trañ, e lavaras ar plac'h dezañ kempenn dilhad an aotrou hag e votoù ivez. Paol a reas diouztu, ha pa veze peure'hraet e labour, pep tro e chome da sellout ken a lavare adarre ar plac'h dezañ ober an dramañ pe an dra-hont. Tri devez a dremenat eno er c'hiz-se ; d'ar pevare, ar mestr a c'halvas anezañ d'e gaout :

— « Asa, emezañ, va azen a zo aze skuiz en e graou ; bevet mat eo evit gwir, evelato n'eo ket a-walc'h, rak o vezañ n'eo ket bet pell a zo er-maez, e tle bezañ sonnet e zivesker outañ. Te avat, va faotr, a zo diskuiz bremañ ; laka 'ta an dibr war e gein hag ar c'habestr a gavi er c'hraou en e benn. Sed amañ dit ur vouchenn vara gwenn, daou lur kig-moc'h hag ur voutailhad win, rak marteze an azen-mañ, o vezañ n'eo ket bet pell a zo er-maez, ne falvezo ket dezañ distreiñ d'ar gêr fenez. Dre-se e lavaran dit c'hoaz lakaat evez mat da chom hep sachañ war e benn ; n'eus forz e pelec'h ez aio, lez anezañ da vont atao ; ma n'her laoskez ket, me a ouezo ha da gaso kuit. »

— « Ober a rin, aotrou, » eme Baol. Hag hemañ neuze, goude lavarout kenavo, a bign war gein e azen hag a ya ac'hano.

Al loen-mañ laosket da vont, a ya war e ourzig, evel ma oa boaz ; ne chom e neb lec'h avat, bale a

ra atao, hag evitañ da vont goustadik, en doa graet evelato ur pennad mat a hent a-benn kreisteiz, pa en em gavjont paotr hag azen gant un den paour kaez koz daou-bleget ha krommet betek an douar, e varo hir ha gwenn-kann evel un dilhad lin. An hini koz diouztu ma welas ar paotr Paol, e vara dindan e vrec'h gantañ, a dostaas en ur lavarout :

— « Un tammig bara, mar befe ho madelez, abalamour da Zoue. »

— « Reiñ a-walc'h a rafen un tamm deoc'h, den koz, eme Baol, ma oufen pegeit e vezo va azen oc'h ober e dro ; dre n'ouzon ket ha dre m'am eus bet dienez a-walc'h betekhen ne garfen ket kaout adarre, hag e kavan gwelloc'h chom hep reiñ tamm ebet deoc'h, den koz, betek gouzout. »

— « Mat ! va faotrig, kenavezo neuze. »

Hag an den koz ha mont kuit, un druez e welout.

An azen a valeas atao hep chom da ehanañ e nep lec'h. Aet pell ac'hano, ec'h en em gavjont dirak ar mor, hag an azen ha disken diouztu en aod, ar paotr war e gein atao ; souezet-marzo e voe pa welas anezañ o vont er mor : — « Emichañs, eme Baol, ne d-aio ket pell e-barz evitañ da vezañ sot, rak beuzet e vezo. » An azen-mañ a yae, a yae atao, ha dare e oa da vont war neuñv, pa savas aon gant ar paotr : « Hemañ, emezañ, a zo sot, an azen-mañ d'an aotrou, ha mar lezañ anezañ da vont da heul e benn, e vezo beuzet ha me ivez gantañ. Mar fell dezañ mont da veuziñ, me ne fell ket din, ha gwelloc'h eo ganin tennañ war e benn ha bezañ kaset kuit ; gwaz a se ! »

— Hag ar paotr Paol neuze hag ober ur sachadenn grenn war benn an azen a zistroas diouztu war e

c'hiz hag a yeas war-eeun gantañ dre an hent ma oa deut.

Azen ha paotr distro, ar mestr a ziskenn d'o c'haout hag a lavar da Baol :

— « Disent out bet ouzin, ha bremañ, evel am eus bet lavaret dit, ez i kuit ac'halen, rak tennet ac'h eus war benn an azen ; anez, ne vije ket distro ken abred. »

— « Gwir eo, eme Baol, sachet em eus war e benn, o vezañ ma'z ae re zon er mor ; beuzet e vije bet ha me ivez gantañ. »

— « Mat ! eme an aotrou, sed aze kant skoed a zo da goumanant hag an dilhad am eus roet dit hag a zo ganit. Kae bremañ d'ar gêr pe e lec'h all ; te raio da c'hiz. Evidon-me n'am eus mui ezomm ebet ac'hanout hiviziken. »

Setu ar paotr ha kemerout e gant skoed, ha d'ar gêr ganto hep lavarout zoken bennoz Doue. Pa en em gavas er gêr ne oa netra en ti, na gwenneg na bara. Prenet e voe diouztu peadra da vevañ, hag endra ma padas arc'hant Paol, ne voe ket a ziouer. Etretant ar paotr a lavaras d'e vamm ha d'e vreur-deur petra a oa bet c'hoarvezet gantañ penn da benn :

— « Me, emezañ, a oa en em gavet mat eno ha chomet e vijen bet c'hoaz panevet an azen a oa bet roet din da lakaat da vale. An aotrou en doa lavaret din e oa arabat tennañ morse war e benn, hag evelato me am eus graet hag a zo bet kaset kuit evit an dra-se. »

— « Te, eme e vreur eil gosañ, a zo bet un diot, ha mar kar va mamm va leuskel-me da vont ivez, me

a raio kement tra a vezo lavaret din gant an aotrou-se, rak ne gredan ket e ve un dra diaes chom hep sachañ war benn un azen, pa vezer war e gein. »

Hemañ a raed Bastien anezañ, a lavare an dra-se dre na ouie ket petra oa bet c'hoarvezet gant e vreur, rak hemañ n'en doa ket anzavet e oa bet aet an azen er mor gantañ.

Setu neuze hag ar vamm ha lezel he eil mab kosañ da vont en hent ivez d'e dro. Bastien a yeas war roudoù e vreur Paol, hag a-benn tri pe bevar devez, muioc'h pe nebeutoc'h, ec'h en em gavas ivez er c'hoad diouz an abardaez ha mont da c'houlenn lojañ er maner. Evel e vreur e voe degemeret ha lavaret dezañ gant ar mestr chom, mar karje, da gas an azen da vale.

A-benn pevar devez abaoe ma'z edo er maner, e voe kaset da vale e azen, gant difenn mat graet dezañ adarre chom hep sachañ war e benn. Ur vouchenn vara gwenn, ur voutailhad win hag ur pezh kig-moc'h da zebriñ en hent a voe roet dezañ evel da Baol, ha setu ar paotr Bastien o lavarout kenavezo ha kuit a-c'haoliad war e azen. En em gaout a ra an den koz da c'houlenn un tamm bara digantañ ivez ; Bastien avat a lavaras dezañ : « Bez'ho pezo un tamm, tad koz, en distro en-berr m'am eus bet re. Da c'hortoz, me a ya en hent gant va azen. » Hag ac'hano.

An azen a ya, a ya atao, a gerz etrezek ar mor hag e-barz hep marc'hata pa en em gavas en aod. Bastien, nec'het o welout e azen, a lez anezañ da vont evelato. Aet e oa pellik diouz an aod ha tostik e oa da vont war neuñv, pa grog aon e Bastien na vefe beuzet. Ur

sachadenn a ra war benn an azen, hag hemañ a zistro diouztu d'ar gêr.

Ar mestr, war c'hed anezañ, p'her gwelas o tistreñ ken abred, a lavaras :

— « Ne d-eo ket bet pell da dro, paotr : am eus aon n'az pefe sachet war benn da azen. »

— « Ya da, aotrou, eme Vastien, graet am eus. »

— « Mat ! sed aze neuze da gant skoed ha kae kuit, me n'am eus ezomm ebet ac'hanout mui. »

Hag ar paotr d'ar gêr, hep trugarekaat kennebeut hag e vreur, e gant skoed en e c'hodell gantañ. Pa en em gavas e Plougerne, e oa debret ar c'hant skoed kentañ hep na oa chomet na gwenneg na netra.

— « Mat ha brao ar stal c'hoaz ganimp, eme Vastien ; setu kant skoed all ; endra ma pado ar re-mañ, e vezo boued da zebriñ. »

Ma voe kerc'het kement tra a oa ezomm da gaout. E-pad ma'z edont gant o fred, ar mab kosañ a lavaras d'e vreur :

— « Ac'hanta ! me gave din e tlejes bezañ furoc'h egedon ; n'out ket bet, me wel. »

— « Nann da, hevelep tro, evit doare, a zo en em gavet ganimp, eme an eil. »

— « Mat ! eme Laouik, ar yaouankañ eus an tri faotr ; neuze mar kar va mamm va lezel-me da vont ivez bremañ d'am zro, e vezo gwelet ha distreiñ a rin-me ker buan. Me gav din e rin n'eus forz petra a vezo lavaret din da ober. »

— « Te, eme ar vamm, a zo kalz re yaouank c'hoaz evit mont keit all diouz ar gêr ; sed aze n'ac'h eus nemet eiz vloaz c'hoaz. »

— « N'eus forz, va mamm, va lezit atao da vont ma vezo gwelet ha ne rin ket gwelloc'h eget va breudeur ; evit c'hoant ober am eus. »

— « Penaos e rafes-te, Laouik, ker bihan ha ken dister ha ma'z out ? »

— « Gwir eo, va mamm, ez on bihan ha dister, evelato arabat eo deoc'h lavarout n'on ket den a-walc'h evit mont di, rak ar re vihan a c'hell alies kaout penn ha kalon kement hag ar re vras, ha muioc'h zoken a-wechoù. N'eo ket lavarout a zo a-walc'h er bed-mañ, ober a zo ar gwellañ, ha me, va mamm, a rank mont ha pa ne vefe nemet evit diskouez n'on ket ur gaouiad. »

— « Mat ! Mat ! eme ar vamm, pa fell dit mont war-lerc'h da chañs, kae, Laouik ; gwell eo dit ivez marteze eget chom amañ da vervel gant an naon. »

Setu Laouik neuze o kimiadañ diouz e vamm hag e vreudeur, hag en hent, herr warnañ, endra ma c'helle, ar paotrig kaez. Un tamm bara du a oa aet gantañ ivez e korn e c'hodell evel gant e vreudeur. En em gaout a reas evelato gant ar maner, noz-du anezi, ha ker skuiz ouspenn ma oa bihan. Ne c'hellas ket tizout na tost zoken, betek morzol an nor. Petra a ra neuze Laouik ? Kregiñ en e votez-prenn ha dar-c'haouiñ ganti da c'hervel unan bennak. Ar plac'h a ziredas d'an nor hag a voe mantret o welout ur paotrig ker bihan all.

— « Petra a glaskez, bihanig, emezi. »

— « Bezañ lojet m'ho pefe ar vadelez. »

— « Krediñ a ran e vezi, deus atao e-barz, me a ya da c'houlenn digant va mestr. »

Houmañ aet d'al laez, a lavaras dezañ :

— « Ouz traoñ du-se ez eus ur paotrig bihan ha yaouank-flamm a zo deut da c'houlenn digor. »

— « Gortozit, eme an aotrou, ma'z in va-unan da welout petra eo. »

Hag hen ha diskenn ; ha pa welas Laouik ec'h anavezaz raktal e oa ur paotrig mat.

— « Plac'h, eme an aotrou, kentañ a zo da ober eo reiñ da goaniañ gwellañ ha ma c'hellot, rak ezomm bras en deus ar paourig kaez, me wel, ha pa vezo debret mat e goan gantañ, e kasot anezañ d'e wele, rak skuiz eo ivez hag ezomm da ehanañ a dle da gaout. »

Ar plac'h a reas a-fo kement en devoa lavaret ar mestr dezi. Laouik a zebras natur e goan en ur drugarekaat Doue hag an aotrou a oa ker mad ouz ar re vihan. Aet d'e wele, ar paotr a selle en-dro dezañ hag a gave ebat bezañ gourvezet eno e-touez ar pluñv : « An aotrou-se, emezañ, a zo pinvidik-mor, evit doare ; gwell a se, rak mat eo ivez ouz ar re baour, ha me a gav din e ra mat an aotrou Doue reiñ danvez d'ar re a zo truezus ha karantezus ouz ar re reuzeudik. » E-pad ma troe an traoù-mañ war e spered gwellañ ma c'helle, Laouik en em roas da gousket ha ne zihunas ken na voe antronoz vintin. Diouztu ar paotr a ra ul lamm er-maez, en em wisk hag ouz traoñ.

Pa'z eas Laouik er gegin, edo eno ar plac'h, ar pod ganti war an tan.

— « Bremaik, emezi, e rankan mont da gerc'hat keuneud. »

— « Da belec'h, eme Laouik, lavarit din ha me a gerc'ho deoc'h ? »

— « Aze emaint er porz, gwelout a rez, emezi, en ur ziskouez dezañ.

— « Mat eo, me a ya da gerc'hat kement hag ho pezo ezomm, ha pa vefe da gargañ toull ar geuneudeg e vefe. » Ma voe laouen ar plac'h, na petra'ta !

Pa voe échu al labour-mañ, gant Laouik, e c'houlennas ouz ar plac'h petra he devoa c'hoaz da ober.

— « Pa c'houlennet, va faotr, emezi, aze ez eus boteier-lêr ha dilhad lous da gempenn, mar karez. »

— « Deuit anezo din, eme ar paotr, ma welin. »

Hag ar plac'h ha reiñ ar boteier hag an dilhad da Laouik :

— « N'eo ket diaes emezañ, an traoù-se da naetaat. »

— « Gra, va faotrig, pa fell dit. »

Ha setu Laouik dioustu da stagañ gant e labour ; hen ober a reas hag ober mat zoken hep bezañ pell c'hoaz, rak hemañ pa rae un dra, n'eo ket ober an neuz eo a rae. Setu ma plije kenañ d'ar plac'h.

Ar mestr a ziskennaz ur peñnad goude d'ar gegin hag a c'houlennas ouz ar plac'h : « Ac'hanta ! penaos e kavit-hu ar paotr-mañ ? »

— « Hemañ, emezi, n'eo ket tamm heñvel ouz ar re all a zo bet amañ ; ar re-se a oa traoù didalvez e skoaz hemañ, petra bennak ma oant kosoc'h, brasoc'h ha galloudusoc'h egetañ. Sed aze ez eo bet o kerc'hat keuneud din leiz ar geuneudeg hag en deus kempennet e berr amzer ho potoù hag ho tilhad deoc'h ; ur paotr eus ar re gentañ eo, ha mar ken-

dalc'h en ur vrasaat, e vezo un den anezañ, hag un den eürus c'hoaz, a zo gwell. »

— « Krediñ a ran, eme an aotrou, evit an tres a zo warnañ ; plijout meurbet a ra din ivez ; grit stad anezañ muiañ ma c'hellot, hen derc'hel amañ a rin pelloc'hik eget ar re all, da welout.

A-benn tri devez goude, an aotrou a c'houlennas ouz Laouik, a gleve o kanañ en ur labourat :

— « Asa, va faotr, n'am eus lavaret netra ebet dit c'hoaz ; ha c'hoant ac'h eus da chom amañ ganin evit kas va azen da vale pa vezo ret ? »

— « Ya avat, aotrou, ha mar fell deoc'h derc'hel ac'hanon, ha pa ne ve nemet evit va boued, e vin laouen. Me n'on ket bras c'hoaz ha dre-se n'on ket kennebeut evit ober gounid kalz ; va boued a ve a-walc'h da gaout. »

— « Ne d-eo ket, eme an aotrou ; me a ro atao kant skoed a c'hobr d'ar re a servij ac'hanon e-pad bloaz ha devez. Kant skoed az pezo eta, ha bouedet ha gwisket e vézi ouspenn. Évit kement-se n'az pezo da ober nemet mont gant va azen er-maez ha lezel anezañ da vont e-lec'h ma karo hep sachañ morse war e benn. Goude warc'hoaz ez i gantañ da ober un dro : gra da bak a-benn neuze.

Deut an deiz da vont, an aotrou a ro da Laouik ivez, evel en devoa roet d'e vreudeur, ur bara gwenn, un tamm kig-moc'h hag ur voutailhad win.

— « Kalzik a draoù a roit din, aotrou, eme ar paotr.

— « N'az pezo ket re, rak marteze an azen (skuiz pell a zo en e graou) ne zistroio ket en deizioù ken-

tañ-mañ d'ar gêr. Dre-se ez eo ret az po boued da zebrñ en hent, mar c'hoarvezfe d'an azen chom pell da ober e dro. »

— « Pa fell deoc'h, Aotrou, me a ya d'o c'has ganin. »

— « Ya, kas anezo ganit, ha gant a ri, diwall avat ouz ar pezh am eus kemennet dit. »

— « Kit atao, aotrou, ne rin ket ; bezit hep aon rag an dra-se, rak ha pa dlefen koll va buhez, e vezo graet hervez ho lavar. Kenavezo, aotrou, eme Laouik, a lammas en ur c'hoarzin war gein an azen hag a yeas ac'hano raktal. »

Setu bremañ an azen o vont atao hep ehanañ morse, ha Laouik war e gein, a gane hag a sute peh eil o leuskel anezañ da vont. Kalon hor paotr a dride en e greiz o klevout dre ma 'z ae al laboused o kanañ ivez a-zioc'h e benn. An amzer a oa kaer, an heol a bare kel lugernus ouz an douar, ma lavare Laouik ennañ e-unan : « Me a vezo eürus bremañ ur pennad mat, hag atao, gwellañ zo, a gredan, o vezañ m'am eus kavet ur mestr eus ar re wellañ ; aes eo ober hervez a lavar, ha pa ve diaes ober a rin ; paeet ha bevet mat on gantañ, perak eta neuze ne sentfen ket outañ. Al laboused bihan a glevan o kanañ n'o deus ket muioc'h egedon-me ; nebeutoc'h a draoù o deus zoken hag evelato ez int laouen hag e trugarekaont Doue. Evelto e tlean da ober hag ober a rin. »

En ur lakaat an traoù-mañ ha kalz a draoù all war e spered, Laouik a oa en em gavet gant an den koz krommet war-du an douar hag un druez e welout, ker koz ha ker paour ha ma oa.

— « Un tamm bara, en ano Doue, mar befe ho madelez, va faotrig ? »

— « Ya, avat, eme Laouik, bez'ho pezo rak me n'am eus ket ankounac'haet ez on bet paour hag am eus bet naon d'ar c'houlz ma'z edon e ti va mamm, o vevañ diwar an aluzon. Neuze e kaven mat bara ar gristenion o deveze truez ouzin hag ouz va mamm. »

Endra ma komze Laouik, an azen a oa chomet a sav. Ar paotr a grog en e vouchenn hag a ziskolp ur pennad mat anezi da reiñ d'an den koz. Reiñ a reas dezañ c'hoaz ur peziad mat eus e damm kig hag ur banne sonn a win.

— « Bennoz Doue war da benn, paotrig bihan, eme an hini koz o vont kuit. »

— « Trugarekait ivez va mestr hag an aotrou Doue, eme Laouik. Doue en deus roet peadra d'am mestr, ha va mestr en deus roet din-me, gant e galon vat, ar bara, ar c'hig hag ar gwin hoc'h eus bet lod anezo. »

Hag an azen en hent adarre, ha war e gein Laouik o kanañ a-bouez e benn evel ul laouenanig. Ne oa ket aet pell ac'hano ma voe souezet, a greiz kanañ, o welout edo e vara hag e win en o fez evel araok. Distreiñ a ra da sellout war e lerc'h, hag o welout an den koz troet e gein gantañ o vont kuit goustadik, Laouik a c'halvas anezañ da zont d'e gaout :

— « Deuit aman, den koz, emezañ, ha me a roio c'hoaz un tamm all deoc'h, rak bez' am eus aon eo bihan an tamm hoc'h eus bet. »

An hini koz a zistroas hag a lavaras d'ar paotr :

— « Bennoz Doue dit, va faotrig, a-walc'h am eus bet diganit. Kae gant da hent ; en em gaout a ri

e-lec'h ma'z out bet kaset gant da vestr, mar ac'h eus fiziañs e Doue. »

— « Eo da, eme ar paotr Laouik, fiziañs am eus e Doue, fiziañs n'am c'haso ket da goll gant va azen emichañs. »

Ne lavare ket a c'haou evel a vezo gwelet diwezatoch.

An azen a gendalc'he da vont goustadik ha war e ourzig evel araok, hep dale e neb lec'h. A-benn ma voe bet ur pennad o vale er c'hiz-mañ, ec'h en em gavas en aod, ha Laouik diwar e gein a selle hed-hed ar mor oc'h ober an dro d'an douar evel ur c'helc'h bras ha ledan. « Nemet Doue, emezañ, den ne oar pegen don eo, hag evelato, war a lavare va mestr din en deiz all, n'eus greunenn draez ennañ na ve anavezet gant Doue, ha ma karfe, na ve galvet gantañ dre hec'h ano. Doue, a lavare c'hoaz va mestr din, a wel ar re vihan koulz hag ar re vras ; penaos goude-se n'am befe ket a fiziañs ennañ ? »

Krog e spered don en traou-mañ, Laouik n'en devoa ket taolet kalz a evez ouz e azen ; hemañ a oa diskennet en aod hag a oa o vont er mor, pa zeuas ar paotrig ennañ e-unan : « Va azen, evit doare, eme Laouik, en deus c'hoant d'en em walc'hiñ ; evel a garo e raio ha pa falvezfe dezañ treuziñ ar mor zoken mar kred ez eo kreñv a-walc'h. Me a laosko anezañ da vont hep kaout aon ; derc'hel mat dezañ a rin avat, rak hepdañ n'on ket den ac'hanon vunan da vont keit all. Lavaret ez eus din e oa arabat sachañ war e benn, ha sachañ ne rin ket, rak mar bez beuzet me a vezo ivez. »

Setu bremañ an azen aet don er mor ; neuñv a

ra, ha Laouik sonn war e gein, a grog start en e voue : « Kae atao va azen, e-lec'h ma fell dit mont ha ken na vezi skuiz ; evidon-me, me az lezo da vont. » A-benn ur pennad ma oa al loen o neuñv, e kavas d'ar paotr ec'h izelae an dour dindanañ ; hag ober a rae evel a grede, rak ne voe ket pell ma welas an azen o vale war un hent bras e-kreiz ar mor a zigore dre ma'z ae hag a serre war e lerc'h. Laouik a voe mantret gant kement-mañ hag a lavare en e spered : « Evit doare, an azen-mañ n'eo ket evel al loened all pa faout ar mor en e raok evit ober un hent dezañ ». Neuze hor paotr a sell piz dre ma'z a hag a wel, a-benn ur pennad mat, ur pezh rod vras, brasoc'h eget rod ur vilin, o treiñ gant herr war an hent hag enni tachou lemm, aotennou, koñtelli, begou filc'hier hag a bep seurt binvioù da drouc'hañ : « 'M eus aon, eme Laouik, ne d-aimp ket pelloc'h, rak mar d-a an azen evit tremen en tu all d'ar rod-se, e vezo troc'het a beziou ha me ivez gantañ. Mat ! n'eus forz a se, mar d-a e-barz me a yelo ivez, hag evel a garo Doue e vezo ». Hag an azen hep distreiñ tamm diwar e hent, mont atao etrezek ar rod vras. Dre ma tosta, ar rod a dro gant muioc'h a herr ; hag an azen en em gaout ganti ha mont war e benn e-kreiz ar rod a dro gwaz eget biskoaz hag a bik anezañ en e vruched, en e dalier hag en e zivesker, ha Laouik ivez en e benn, en e skoaz hag en e zivrec'h. Evelato ne voe ket bras ar boan o devoe o daou, rak an tachou, aotennou hag all, a dorre dre ma stokent enno, hep ober, koulz lavarout, droug ebet dezo. « Mat eo, eme ar paotr, me gave din e vijen bet lazetañ amañ, ha padal n'on ket bet toulllet gwasoc'h eget gant beg ur spilhenn pe un nadoz.

Hemañ, an azen-mañ, a oar gwelloc'h egedon-me petra eo ar rod-mañ, evit doare ; ha c'hoaz e lavar an dud ez eo an ezen loened sot. Evidon-me ne davin ket ganto hiviziken war an dra-se, rak me wel ervat gwellañ am eus da ober, eo leuskel atao va azen da vont e-lec'h ma karo ». Ne oant ket aet gwall bell ac'hano an daou-mañ, ma klevas Laouik yud ha kri forz ; sellout a ra endro dezañ hag eñ ha gwelout un den, e viz gantañ en tan ; krial a rae ma oa spontus e glevout. Pa voe deut ar paotr war-nes reiñ da glevout dezañ, e lavaras :

— « Perak, mar hoc'h eus-hu kement a boan, e talc'hit ho piz en tan ; tennit anezañ kuit. »

An den-se ne lavaras grik, nemet yudal atao.

— « Diotoc'h e rank bezañ hennez eget va azen-me, eme Laouik o vont kuit. Ma vijen-me bet en e lec'h, n'am bije ket lakaet va biz en tan. »

Goude an dra-mañ, marteze war-hed un hanter leo ac'hano, Laouik a welas un den all e-kreiz an tan war greiz e gein, kroazet e zaouarn gantañ hag o c'hoarzin etrezek an neuñv.

— « Setu amañ ur vro avat, eme Laouik, hag a zo traoù burzudus enni ; a-hont un den all a zo gourvezet e-kreiz un tantad-tan hag a c'hoarz etrezek an neuñv. Biskoaz kemend-all ! »

En ur soñjal en traoù-mañ hag e-pad ma laboure start spered Laouik da c'houzout petra oant, an azen a oa en em gavet dirak ul lanneg vras a oa e-barz ur pezh bandennad saout, ha kel lart, ma heje ar c'hig outo, ha koulskoude al lanneg-se ne oa enni d'ar saout da beuriñ, nemet koz tammoù brug treut, ha rouez c'hoaz ; goloet e oa penn da benn a vein

hag a gerreg. Ar saout evelato a oa lart-toaz evit ur c'henaouad bennak a gavent eno. — « Bro ar burzudoù eo amañ, eme Laouik ; kement tra a welan a-zehoù hag a-gleiz, am laka mantret. Me a glaoustrfe ne dremen ket kalz a dud dre an hent-mañ. »

Pelloc'h un draig-bennak, ar paotr a welas en un draonienn ur pezh bagad saout all, hag ar re-mañ treut-gagn, evito da vezañ en ur prad mat ha ken uhel ar geot ennañ, na weled ket o divesker d'ar saout. Ken treut ha ker sinac'h e oa ar saout, ma en em lakaas Laouik da c'hoarzin o welout anezo oc'h hejañ gant an avel ; ne oant, evit lavarout mat, nemet ur spes a saout.

Laouik a lakae en e spered ar vagad saout-mañ e-keñver ar re gentañ, hag e oa nec'het ha nec'hel, a c'hellit krediñ, gant saout lart en ur waremmad vein, ha saout treut en ur prad mat. « Dindan an dra-mañ, emezañ, e tle bezañ kuzet un dra bennak hag a zo en tu-all d'am spered, rak n'on ket evit dont a-benn da anaout petra eo. »

War gement-se, an azen ne chome ket a-sav, mont a rae atao war e ourzig hep chom da sellout e nep lec'h ; evit doare n'en devoa ken preder nemet mont gant e hent. Laouik, eñ avat, ken touellet gant ar burzudoù a wele, ne dize ket kaout naon, leun e gof gant an traoù a verze ; n'en devoa bet na soñj nag amzer da zebriñ tamm abaoe ma oa aet eus ar gêr.

Goude bezañ bet evel-se ur pennad brao o pleustrin diwar-benn ar saout lart hag ar saout treut, ec'h en em gavjont, an azen ha Laouik, dirak diw garreg vras o tont d'en em stekiñ an eil ouz eben evel daou vaout oc'h en em gannañ pe o tourtal ;

tan a strinke diouto evel diouz diw gurun o strakal : « Siouaz ! eme Laouik, mar d-a va azen betek eno da glask tremen e vezo graet hor stal dimp hon daou ; evelato ret eo kaout fiziañs e Doue. Betek-hen omp en em dennet brao eus a gement zo c'hoarvezet ganimp, hag amañ ez aimp brao ivez emichañs hep nemeur a boan ». An diw garreg en em stoke atao war an hent hag an azen a yae ivez atao etrezek enno evel pa ne vije bet netra dirazañ. Penn an azen a ya e-kreiz etrezo hag e gorf goude, betek e lost a voe paket ur bouchad anezañ, ken e tivogedas un draig an tan dioutañ, darbet dezañ kregiñ e-barz.

— « Poent e oa tremen, eme Laouik, ha ma vijemp-ni bet paket e-kreiz, e vijemp bet friket evel silsig maout ; evit doare n'omp ket en em gavet c'hoaz, rak me wel a-hont ur pezh pont da dremen ; ken uhel hag ur menez eo, ha dindanañ ur volz vras o tere'hel anezañ klok ha sonn. »

Dre ma tostaent ouz ar pont, Laouik a selle, ha kaer en devoa ne wele ken hent da bignat nemet dereziou sonn ha ker striz ouzpenn c'hoaz m'en divije bet un den e-unan bec'h o tremen eno : « Birviken, emezañ, ne d-aio va azen dre an dereziou-se d'an nec'h, ha koulskoude n'eus hent all ebet. N'eus forz, mar marv amañ, me a raio ivez. Evidon-me, ne ziskrogin ket anezañ hag e lezo da vont d'al lec'h ma troio en e benn. »

P'en em gavas an daou-mañ e traoñ an dereziou, an azen a savas e dreid araok evit pignat war an derez kentañ. Darbet e voe dezañ kouezañ, panefe ma c'hellas kaout harp d'e zaou droad a-dreñv e gwask ur maen-ben a gavas dezo. Neuze an azen a

sav adarre e dreid araok evit pignat uheloc'h. Sevel a ra pep tro uheloc'h-uhelañ, ha Laouik, krog start en e voue, a sav d'e heul en ur lavarout dezañ : « Bec'h warnout, va azen, en em gaout a raimp ! » Pa en em gavjont war-laez, al loen kaez a oa skuiz-marzo ha bec'h en devoa o tennañ e alan. Evelato ne chomas ken tamm a sav da ehanañ. Eno bremañ Laouik a glev ur ganaouenn gaer evel n'en devoa klevet biskoaz : « Petra eo ar c'han-se, emezañ, ne welan den koulskoude war-dro amañ. » A-benn un hanter-eur vale goude, ez ajont en ur c'hoad ; ar gwez a oa uhel ha bodennek a-zioc'h o fenn, ha dis-heoliañ a-bell a raent tro-war-dro. Laboused eus ar re gaerañ, ruz, melen, gwenn ha glaz, a nije en-dro dezo en ur ganañ ker koant, ma oa un dudi o c'hlevout. Dreist kan ar re-mañ e klev Laouik mouezioù all kaeroc'h c'hoaz, ma vije lavaret e oant Aelez ar Baradoz o kanañ hag o c'hoari war o zellennoù.

An azen a valee atao pa en em gavjont e penn ur vali hir-hir, ha Laouik a wel eno ul letonenn vras hag en-dro dezi ur gael spern-gwenn ker stank, ne vije den evit lakaat penn e viz enni hep bezañ toulllet gant an drein. Ne oa eno hent all ebet da vont pelloc'h, ha ret mat e oa treuziñ ar gael spern-se pe ziztreiñ en-dro. Mat ! n'eo ket traoù ar seurt-se eo a zalc'h an azen a-sav. Hemañ a ya atao, ha pa voe tost d'ar gael spern hag harp outi, ar gael a zigor o plegañ a bep tu hag hep e flemmañ tamm ebet.

Pa voe al loen-mañ en em gavet eno e-kreiz al letonenn, e chomas krenn a-sav hag en em lakaas da beuriñ. Setu Laouik neuze ha diskenn diwar e gein, dre ma welas n'en devoa ket da vont pelloc'h. Ne oa ket diskennet mat a-vec'h, ma welas un

doubier o vezañ astennet dirazañ, ha warni peadra dezañ da zebriñ ha da evañ. Ne wele o tigas an traoù-se nemet un dorn hag un hanter-vrec'h gwennkann. Ar burzud-mañ a lakaas Laouik nec'het. Naon en devoa hag evelato ne grede ket kalz debriñ, ha, moarvat, n'en divije debret tamm, anez ma tilammas en e spered ne dlee ket bezañ fall dezañ debriñ un dra-bennak, pa wele an azen e-unan o peuriñ. Neuze Laouik a stagas ganti, a zebras hag a evas gwalc'h e galon ; na petra'ta ?

An azen pa voe leun e gof, a c'hourvezas da ehanañ. Ne oa ket ur souez rak skuiz e tlee bezañ goude ur pennad hent evel m'en devoa graet. Ar paotr Laouik a reas ivez evel an azen hag en em astennas eno war al leton. Evelato pa gavas dezañ e oa diskuiz a-walc'h e-unan hag e tlee e azen bezañ evel-tañ, e lavaras Laouik d'e azen : « Ac'hanta, va azen, mont a reomp adarre. » Al loen pa glev, a sav diouztu hag ar paotr a lamm war e gein adarre. Neuze avat e-lec'h mont araok evel m'en devoa graet betek-hen, an azen a zistro war e giz dre an hent ma oa aet di, hag en em gaout a rejont o daou er gêr goude tremen penn-da-benn dre an hent o devoa graet evit mont.

Pa voent aet e porz ar maner, Laouik a ziskennas, a gasas e azen d'e graou hag a yeas war-eeun d'an ti. Lavarout a reas d'an aotrou, a oa ouz e c'hortoz :

— « Setu me distro, aotrou, graet am eus evel ho poa lavaret din ha laosket an azen da vont e-lec'h ma kare, hep biskoaz sachañ war e benn. »

— « Mat ac'h eus graet, eme an aotrou ; bremañ pa'z out distro, lavar din e pelec'h out bet ? »

— « E feiz avat, aotrou, n'oufen ket lavarout deoc'h petra eo ar vro-se, am eus gwelet, rak dre amañ n'eus bro ebet heñvel outi na tost zoken. »

— « Mat, eme an aotrou ; ma n'out ket evit lavarout petra eo ar vro-se, lavar da vibanañ petra ac'h eus gwelet, rak emichañs ac'h eus gwelet un dra bennak en da dro : n'out ket dall ha n'ac'h eus ket kennebeut moarvat, serret da zaoulagad ivez. »

— « Nann, avat, aotrou, ha traoù a-walc'h am eus gwelet, traoù e-leiz ha ker burzudus, m'am eus klasket anaout petra oant, ha kaer am eus bet klask gwellañ ma c'hellen, n'on ket bet evit gouzout netra. »

— « Mar karez lavarout din petra eo an traoù-se, me marteze a c'hello reiñ da anaout dit petra int. »

— « Da gentañ, eme Laouik, eo aet an azen er mor, hag a-benn ur pennad goude, ar mor a zo bet izelaet dindan e zreid hag an azen en deus kavet un hent da vale. »

— « Ar mor-se, eme an aotrou, a zo ar bed-mañ, hag an hent-se a zo hent buhez an dud war ar bed. »

— « Goude, eme ar paotr, hon eus bet kavet ur pezh rod vras hag a c'holoe an hent, hag en he c'hreiz laonnenoù koñtelli e-leiz, aotrennoù, tachoù ha fil-c'hier, ha traoù all lemm pe lemmoc'h a bep seurt anezo. Dre greiz ar rod-se omp tremenet hep kaout kement a boan evel a gave din hor bije bet. »

— « An dra-se, eme an aotrou, a zo ar penn kentañ da vont d'ar Baradoz. »

— « Goude ar rod vras-se, ur pennad mat en tu all, am eus klévet kri forz ha yud gant un den, ur

biz dezañ hepken en tan. En ur dremen am eus lavarout dezañ tennañ e viz kuit ha n'en divije ken a boan. »

— « N'oa ket hep abeg e krie er c'hiz-se, eme an aotrou ; an den-se a yae d'an ifern, ha kaer en divije sachañ, ne yije ket evit tennañ e viz ; barnet e oa ha barnet mat ; goude e viz e tevje e vrec'h hag e gorf a-bez da ziwezañ. »

— « Pelloc'hik ac'hano, eme Laouik, am eus gwelet un den all war greiz e gein en tan hag o c'hoarzin evelato en ur sellout ouz an neñv. Gant an daoù zense on bet nec'het ur pennad mat. »

— « Hemañ, an diwezañ-mañ, a lavaras neuze an aotrou, a oa er purgator hag a wele Doue ac'hano. Fiziañs en devoa e torrje nerz e boanioù hag ez aje da ziskuizañ d'ar Baradoz. »

— « Ac'hano ez on bet souezet adarre o welout ur pezh bagad saout lart-kuilh evel toaz e-kreiz ur warremm goloet a vein hag a rec'hier, ha ne oa enni nemet koz brug dezo da beuriñ, hag, ur pennad ac'hano, en ur prad goloet a c'heot flour, ur vandenad saout all a oa treut-eskern ha ken diskarn, ma'z hejent gant an avel war o zreid ; betek o c'hof edont koulskoude er boued. Gant an dra-se eo bet gwall dregaset va spered, ha biskoaz, kaer am eus bet, n'on ket evit gouzout petra a oa. »

— « Ar rumm saout lart kentañ, eme an aotrou, a zo skouer ar re baour war an douar, evito n'o deus, kouls lavarout, netra da zebriñ, nemet a-wechoù tamm amañ, tamm a-hont ; evelato laouen bepred en o stad, ez int lart, da lavarout eo ez eo aes o spered gant ar pezh a zo roet dezo gant Doue — Ne c'hoan-

taont ket kaout madoù ar re all, gant gras Doue o deus a-walc'h. An eil rummad saout treut avat, a zo skouer ar re fall ha pinvidik : betek o c'hof emaint e-kreiz ar boued hag evelato o spered ne d-eo ket aes gant ar pezh o deus. Seul-vui o deus, seul-vui o deus c'hoant da gaout. »

— « Ac'hano eme Laouik, ez ajomp hag e vale-jomp pell amzer-hep kaout netra, ken n'en em gav-jomp gant daou bez karreg vras oc'h en em dourtal war greiz an hent, un trouz bras hag un dregern ganto m'o c'hleved a bell bro. Pa en em stokent, e strinke diouto luc'hed ha tan, ha mein, ma oa ur spont tostaat outo. An azen a yeas d'o c'haout evelato. Bec'h e voe dezañ mont e-biou ha din-me ivez, rak beg ha lost a voe paket etre an diw garreg-se. Lavarit din, aotrou, me ho ped, petra eo ? »

— « Ar re-se a zo da zaou vreur aet d'an ifern ; ne reont eno nemet en em gannañ. »

— « Goude, eme Laouik, hon eus ranket tremen dreist ur pont uhel savet war ur volz vras, biskoaz ne welis bolz evel hounnez. Gwasañ a oa eo ne oa da bignat warni nemet derezioù ken enk ha ker moan, ma voe tost d'an azen diruilhañ diribin d'an traoñ n'oufen lavarout pet gwech. Evelato e c'hellas, goude kalz a boan, tizout ar c'hrec'h, ha goude e tiskennas, me atao war e gein. »

— « An hent-se striz, diaes hag uhel, a zo an hent tostañ da zor ar Baradoz, eme an aotrou ; poan a ranker da gaout evit mont di, ha n'eo ket an holl evit pignat eno, evel ac'h eus gwelet. Meur a hini pa vezo pignet ur pennad mat, a ziruilh ouz traoñ, ha goude n'o deus ket ar galon da bignat adarre ;

klask un hent all a reont ha ne gavont nemet hent an ifern. »

— « Diskennet ac'hano, eme ar paotr, e klevis ur ganaouenn gaer, hag ez eas va azen dre ur vali gwez kaer (ar re gaerañ am eus gwelet biskoaz) da ul letonenn vras, ur c'hae spern gwenn endro dezi. Ar spern a oa ker stank, ne vije ket evit lakaat penn ar biz e-barz hep bezañ toullet gant an drein. Evelato an azen, dioustu ma voe tost, a lakaas e benn e-touez ar spern hag ar c'harz a zigoras evit lezel anezañ da dremen eno. Pa voe aet e-barz, e chomas a-sav hag en em lakaas da beuriñ. Neuze e tiskennis diwar e gein, ha me gwelout ur vrec'h hag un dorn gwenn o tont hag oc'h astenn un doubier dirazon ha warni a bep seurt traoù mat da zebriñ ha da evañ. Ha me naon din, e voen lent da gentañ ; evelato e tebris goude-se hag ec'h ehanis gourvezet war al letonenn, an azen em c'hichen. Goude debriñ ha diskuizañ ur pennad, e tistrojomp hon daou en dro dre an hent ma oamp deuet ; ha setu ni en em gavet evel a welit. Bremañ, aotrou, oc'h eus klevet ganin kement hon eus gwelet. »

— « Ar vali gaer-se ac'h eus gwelet hag al letonenn vras-se a oa ur c'hae spern gwenn en-dro dezi, a zo, evel ma lavarfen dit, a-zindan ar baradoz ; an dorn hag ar vrec'h wenn a zo dorn ha brec'h un ael, hag ar pezh ac'h eus debret a viro ouzit da vervel, da lavarout eo, da vont d'an ifern. Bremañ lavar din pegeit a zo, a gav dit, abaoe ma 'z out aet ac'hano ? »

— « Ne ouzon ket, aotrou ; marteze ez eus ur pempzek devez bennak pe ouspenn. »

— « Evit doare, ne d-out ket bel enoet en hent ? »

— « Nann avat, rak traoù a-walc'h a gaven d'am disenoeñ ; n'am eus bet kavet tamm hir an amzer. »

— « Mat ! Koulskoude ez eus hizio daou vloaz ha kant abaoe ma'z out bet aet kuit ac'hann. Da vamm a zo maro hag a zo pardonet gant Doue ; er Baradoz emañ. Te a vevo c'hoaz ur pennadig, ha goude ma vezi maro, ez i da gaout da vamm, d'ar Baradoz ac'h eus gonezet o sentiñ ouzin, rak an hini na sent ket ouz e vestr pe ouz Doue a zo mestr an holl, a zo un den kollet.

Bremañ e ouzout ervat petra eo kement ac'h eus gwelet en da hent. Koulskoude e kav din n'ac'h eus lavaret ger diwar-benn an hini koz a oa en em gavet ganit en hent a-dost amañ. »

— « Nann, aotrou, gwir a lavarit. »

— « Mat ! hennez, an hini koz-se ha me, ne d-omp hon daou nemet unan. Ar pezh ac'h eus bet roet dezañ, ac'h eus roet din-me, hag, hervez a welez bremañ, ar pezh ac'h eus graet ne d-co ket bet kollet evidout. »

Goude klevet an traoù-mañ gant an aotrou, Laouik betek eno chomet evel ur paotr yaouank flamm, a zeuas da vezañ un den en un taol, hag un den koz zoken, pa en devoa neuze dek vloaz ha kant, rak eiz vloaz en devoa pa en em gavas da gentañ e ti an aotrou-mañ a oa an Aotrou Doue e-unan.

Laouik a varvas eno hag e ene a voe kaset gant an Aelez rag-eeun d'an Neñvou.

AR MOR

(LAVAROU KOZ EUS BRO-DREGER)

Morse ne chom e lec'h m'emañ, atao o tont, atao o vont ; kounnaret alies, kounnaret gwenn, e vouez neuze uhel spontus ; ha laer ez eo ha skubelenn ; evel ma kemer hep goulenn e laosk hep lavarout, piw eo ? Kazeg glas pa vez sioul, kazeg gwenn pa zaslamm, kazeg klañv pa yud, piw eo ? ar Mor, bro al loened mut.

Pa vez ar mor habask evel un oan, dous evel al laez, emañ ar mor o c'hortoz madoù. Rak gouzout a ra skrapañ, da binvidikaat. Hag e strad ar mor ez eus erevent o tiwall ar bagoù goueledet hag o zeñzorioù.

Eon ar mor a laka ar chas hag a ev anezo da gounnariñ.

War unan eus rec'hier an aod etre enezig Brug er Porz Gwenn (Penvenan) ha Trestel (Trevou) e tis-kouezed roud troad marc'h an Diaoul.

Etre Brug ha Trestel
Emañ beli an drougavel,
Etre Brug ha Trevou
Emañ beli an diaoulou.

Met ken droug all eo ar mor etre Perroz ha Montroulez :

Etre Treoger ha Lok-Kemo
Emañ Palez an Anko.
Etre Treoger hag an Taro
Emañ gwele an Anko.

Gant al lano e teu pep droug : ar gwassat pe ar maro d'ar re glañv.

Gant an trec'h (dichal) e teu ar mad : an diboan d'ar re glañv. Ar c'houlz eo neuze da lakaat yar dozverez war uiou ; ar c'houlz da walc'hiñ ar porc'hell lazet.

Pa vez ar mor oc'h izelaat
Gwalc'hit ho kouli hag e pareo mat.

Evit skarzañ e gof gant dour mor, kemer anezañ gant an trec'h, c'houezañ warnañ evit kas dioutañ pep loustoni, diskenn ur bannac'h war al leurenn hag evañ.

Mar ne gredit ket en dije al lano drouglevezon, klevit mojenn ar blaisennig (lizennig) he genoù 'dreuz. Ha na rit ket ardoù gant ho kenou pa grog al lano, gant aon na chomfe ivez distreset ho tremm.

Ur blaisennig a oa o 'n em dommañ ouz an heol en ur wazig-dour sklaer e kreiz an traez, pa dremenas ur vaouez.

Ar Werc'hez Vari e oa, met ar blaisennig berrboell ne welas ket se. Hag ar vaouez da c'houlenn outi :

— Plaisennig, ha lano a ra ?

Elec'h respont dereat, e krogas ar blaisennig d'ober goap ouz ar vaouez, en ur ober gwall-ardoù gant he genoù, ha kenderc'hel da gaketal :

— Plaisennig, ha lano a ra ? Plaisennig, ha lano a ra ?

Met siouaz eviti, war an taol e kroge al lano, ha setu ma chom he genoù a-dreuz ganti.

Hag ar Werc'hez Vari da lavarout dezi :

— Plaisennig, he genoù 'dreuz, ur wech all e viof furoc'h.

Setu perak, abaoe ar c'houlz-se eo chomet gant ar plaised eur stumm genoù ken divalo.

GWAZ-GWENN.

LAVAROU-DIAZEZ

KOMZOU HON T. S. AR PAB
DA GENVER NEDELEG

Evit ar bloaz, evel pep bloaz, en deus diskleriet Hon Tad Santel ar Pab, dirak Goursez ar Gardinaled deuet da ginnig dezañ o hetoù, e gemennadurez d'ar bed da genver Nedeleg.

Degaset en deus da soñj da gentañ, e ranked c'hoaz er bloaz-mañ, lidañ Gouel Nedeleg, e-kreiz ar brezel, an dismantr, ar glac'har, e-kreiz ar gwad skuilhet, an tiegeziou forbannet eus o zi, kollet ganto alies o zud karetañ.

« Evurus, emezañ, ar re a gred en un amzer dazont gwelloc'h, rak trec'hiñ a raio ar Spered Kristen... Hiniennou a gave dezo, en o gaou, e oa diviet nerz ar relijion gristen, echu ganti he roll er bed. »

Hogen ne c'hell seurt soñjou nemet degas ar drougoù gwasañ evit ar bed a-bez.

Diskleriet en deus goude-se, hon T. S. ar Pab, pegen pounner e vo bec'h an dud a youl vat a vo taolet warno goude ar brezel-mañ, labour adsevel ar bed. Merket en deus e rankfe ar peoc'h da-zont bezañ diazezet war ar pennwirioneziou-mañ :

1. Urz nevez an Arboellerez (1) er bed, a vo ret dezi kaout doujañs ouz frankiz an holl Stadou. Madoù broadel pep bobl, he nerziou labour, he galloud-oberiañ a dle bezañ miret.

2. An urz nevez a ranko ivez doujañ ar broadeleziou-suj (2). « War dachenn un urz nevez diazezet war bennwirioneziou ar reiz, n'eus ket lec'h evit ur mac'homerez kuz pe diguz a-enep ar perziou dibar a speredegez pe a yez perc'hennet gant broadeleziou-suj, n'eus ket a lec'h evit ar gwaskerez war o galloud-oberiañ... »

3. An urz nevez a ranko ober evit na vo bro ebet en dienez eus ar pezh a vez ret dezi da vevañ. Ar re o devo madoù a dleo reiñ d'ar re n'o deus netra pe nebeut.

4. Urz nevez ar Gevredigez a ranko plediñ gant digresk an armerez a-nebeudoù. Ne fell ket dimp e welfe Mab-den un trede brezel hollvedel. Fellout a ra dimp avat he defe pep bro he surentez hag hec'h anterinded gwarantet start.

N'en deus ket kuzet ar Pab e vefe ret ouspenn un devez evit kas da benn ur seurt roll-labour.

Ar re a raio ar peoc'h da zont a ranko kaout ar Feiz. Rankout a raint ober na vo ken savet ar vugale a-enep an tiegez hag a-enep ar relijion.

Ha lavaret en deus : « Karout a reomp pep pobl, kement pobl a zo ».

(1) An arboellerez en ur vro eo al labour gounit-danvez, eskemm ha gwerz an traoù gounezet.

(2) Ar broadeleziou-suj a zo en ur Stad lodennoù damestren, disheñvel diouz al lodenn vrasañ dre o gouenn, o spered, o yez, o soñjou istorek.

EN E LIZER-KELC'H KENTAÑ...

Ne vo ket difrouez evit kompren gwelloc'h komzou an hini en deus kemeret da ger-stur e ardamez al lavarenn-mañ : « Dre ar Reiz, ar Peoc'h, » ne vo ket didalvoud degas amañ pezh en deus diskleriet dija diwar-benn an hevelep kudenn. Sklaeroc'h a se e vo dirak an holl n'eo ket diwar skañv hag evel en ur dremen en dije merket evit ar bloaz, gwirioù ar broioù bras ha bihan kenetrezo, met diwar ur soñj diazezet piz, a zo evitañ ur wirionez pennañ, ur soñj a fell dezañ e sankañ e penn ar Gristenion a bep renk.

Setu amañ ur pennad eus e lizer-kelc'h kentañ « Summi Pontificatus », 20 a viz here 1939 :

« Evit ma c'hello bezañ emglev padus ha darempredoù frouezus etre ar stadoù eo ret d'ar pobloù anzav ha mirout pennlavaroù ar gwir naturel etrevroadel, a ziskler reolennoù o c'hresk hag o buhez reiz. Ar pennlavaroù-se a c'houlenn ma vo miret gwirioù pep bobl d'ar frankiz, d'ar vuhez, dezi da c'hellout mont war raok tamm ha tamm gant hentoù ar sevenadurez ; goulenn a reont ouspenn-se fealded d'ar feurioù-emglev (kontradoù) divizet ha gwiriektaet hervez reolennoù gwir ar pobloù. »

DA GENVER NEDELEG 1939...

En e brezegenn-verr d'ar Gardinaled, da-geñver Nedeleg 1939, e oa distroet c'hoaz war an hevelep soñjoù, da spisaat ar pennreolennoù a zo diazez ur peoc'h just etre ar broioù.

« Reiñ da bep bro, emezañ, bras pe vihan, ur gwir start d'ar vuhez ha d'ar frankiz a zo un diazez ret evit ur peoc'h just hag onest. Youl-vevañ ur vro ne dle morse bezañ ur varnidigez d'ar maro evit ur vro all...

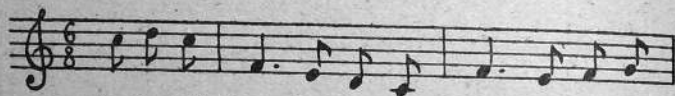
Un dra hag a dlefed teurel dreistholl evez outañ, mar menner (fell dimp) kaout evit an Europa ur stummadur gwelloc'h, eo ar pezh a sell ouz ezommoù ha goulennoù reiz ar broioù hag ar pobloù, evel ouz ar broadeleziou-suj ; daoust ha n'eo ket awalc'h bepred an ezommoù-se evit diazezañ ur gwir striz, pa vez da skouer o talvezout a-enep dezo kontradoù anavezet ha gwiriektaet, e tleer koulskoude sellout outo a galon vat evit klask an tu da reiñ o gwalc'h dezo er peoc'h, ha mar d'eo ret, zoken gant adober ar c'hontradoù er justis, er furnez, en emglev. »

Rak pa ne fell ket d'ur vro plegañ er peoc'h da wirioù eben, ne chom ken nemet un hent, hini ar brezel hag an nerz.

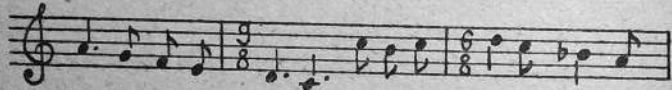

AR C'HONT ROLLAN

Ar c'hont Rollan 'lare gwe-chall d'e bried

dous ha koant I-zabel : « Ret eo din bremañ par-ti-

al evit mont d'an Turki d'ar brezel, Ret eo din

bremañ partial evit mont d'an Turki d'ar brezel."

I

Ar C'hont Rollan 'lare gwechall
D'e bried dous ha koant Izabell :
« Ret eo din bremañ partial
Evit mont d'an Turki d'ar brezel.

Dourek e ouelez din bremañ,
Kañv a zougez din war va meno,
Nemet a-benn nemeur amañ
Un all ' zeuy da sec'hañ da zaelo.

— M'hen tou, mar deufen d'ankouaat
An hini am bez kement karet,
Deuit endro en spez anat
Da rebech kriz ouzin va fec'hed... »

Ar C'hont a zo maro siouaz !
Izabell he deus keuz hag anken.
Met n'oa ket echu mat ar bloaz
Ma teuas ur markiz d'he goulenn...

II

An holl dud veur, ur wech bodet,
Ar banvez bras a grogas souden,
Met n'oant ket c'hoaz peurazezet
Ma teuas tre ur marc'heg estren.

Ur marc'heg gwisket en houarn
E doare ma oa holl c'holoet
Kenkoulez e zremm hag e zaouarn :
Hag an holl dud gant nec'h da sellet.

Raktal an ozae'h 'zo savet
Hag en deus laret en ur gremañ :
« Tennit ho tok-houarn, m'ho ped
Hag azezit ganimp da leinañ ».

E dok-houarn pa 'n deus tennet
Dre holl e krog ur spouron c'hwero,
Skrijal a ra tud an eured
O welout dremm c'hlas un den maro.

Hag eñ monet d'ar wreg nevez
Ha sellout outi leun a gounnar,
E zaoulagad ruz 'vel regez
Ken e falla-hi war an douar.

Skrij ha strafuilh e kreiz an ti :
Ar marc'heg a grog en e bried ;
Kaer he deus gouelañ hag euziñ,
Dindan an douar 'rank-hi monet...

III

Ur plac'h ab'oe ' zeu di pep bloaz,
Gwisket e-giz mont da eurediñ,
Hag hi o krial gwasoc'h gwaz,
An teuz ne ziskrog morse diouti...

Notenn : Ar werz-mañ bet embannet gant « Almanak kevredigez broadus Breiz » evit ar bloaz 1911, am eus adaozet an destenn hag an ton anezi, da beurober al labour.

M. G.

PSALMOU

PSALM, VULGATA 116, HEBREEG 117

1. Kanmeulit an Aotrou, c'hwi holl, o Broadoù !
Kanmeulit anezañ, c'hwi holl, pobloù ar bed !
2. Rak galloudus eo bet e vadelez en hor c'heñver ;
Gwirionez an Aotrou a bad da virviken.

PSALM, VULGATA 109, HEBREEG 110

1. Lavaret en deus an Aotrou d'am Aotrou : Azez
a-zehoù din,
Betek ma lakin da enebourion da skabell dindan
da dreid.
2. Lakaat a ray an Aotrou da walenn-roue da ren
da-bell eus Sion.
Bez trec'h e-kreiz da enebourion !
3. Ar Brinselez 'vo dit en deiz da nerz en splandde-
rioù ar Sent :
Da c'hanet em eus araok strink an deiz.
4. An Aotrou en deus touet e le, n'en devo ket a
geuz :
Beleg out da viken hervez urz Melkisedec'h

5. Emañ an Aotrou a-zehoù dit ;
Terriñ a ray ar Rouaned en deiz e gounnar.
6. Barn a ray ar pobloù, leun 'vo ar bed a zisman-
troù ;
Flastrañ ray ar pennoù war an douar da bell.
7. Dour eus ar froud ez evo en e hent :
Ha gant se e sounno e benn.
(Klod d'an Tad ha d'ar Mab
Ha d'ar Spered Santel,
Evel ma oa er penn kentañ, ha bremañ, ha da
viken,
A gantvedoù da gantvedoù, Amen.)

Notenn : troet hon eus ar werzad 3 eus ar palm-
mañ hervez an doare diskouezet gant testenn c'hre-
sianeg an LXX ha testenn ar Vulgata. Testenn he-
breek ar Masora a zo disheñvel he ster, daoust n'eo
ket sur e vefe an hini gwirion ganti. Setu amañ ar
werzad 3, evel ma troer anezañ peurliesañ diwar an
hebreeg :

Prest eo da bobl, en deiz ma vodez da arme war
ar menezioù sakr,

Eus kreiz ar sav-heol e teu davedout gliz da vreze-
lourion yaouank.

SANT EWAN PE ERWAN PE... ?

Dirak an doareoù ken disheñvel kemeret gant ano
Sant Erwan dre ar vro : Erwan, Ivon, Iouen, Eozen,
Cheun, e chomer sebezet ha nec'het awalc'h. Pehini
eo ar stumm gwellañ, pehini an hini tostañ d'an
doare koz (1) ? Perak ez eus bremañ kement a anioù
disheñvel da envel an hevelep den ?

Goulennomp sklerijenn digant ar ouizieion da
welout hag e vo gwelloc'h ar gont ganimp.

Soñj am eus bezañ lennet diwar bluenn Loth, e oa
ano hor Sant broadel, un ano latin ; ha keuz en devoa
ar mestr-kelenner na vije ket enoret Sant Erwan din-
dan e ano-tiegezh, Helouri (gwechall Hael-uori),
ano-keltiek rik (2).

Penaos avat e vefe deuet Sant Erwan a-benn da
gaout kement a anioù disheñvel ? Setu amañ, eme
Loth : aes eo kompren penaos ur sant ken bras, ken
brudet ha Sant Erwan, en deus sachet dezañ anioù
damheñvel ouz e hini, anioù Sent koz damankouaet
a-benn neuze ; hag eñ, hag e oa bet e-kerz e vuhez

(1) Sell en niverenn 28 Arvor eus an 13 a viz Gouhere,
pennad Jakez Konan, oc'h argas ar stumm tregeriek Erwan,
evel ur stumm trefoet.

(2) Bez ' ez eus evelkent sant Halori en Pordig. Krediñ a
ra Loth e c'hell bezañ Halori e-lec'h Helouri : P. 59, *Les
noms des Saints Bretons*, gant J. Loth, Paris, Champion 1910.

difennour ken taer ar gwir hag ar reiz, a vije bet goude e varo ul laer, ul laer anoiou, un distroader-Sent-koz.

Lennit, mar plij, e levr Loth : « Les noms des Saints Bretons », Paris, Champion, 1910, an notennoù skrivet diwar benn Eozen, Erwan, Iozenn, Iouenn. Sur eo, eme Loth, er bajenn 65, eo bet kemmesket dindan ano Erwan Helouri, un hanter-dousennad a sent.

Souezus eo awalc'h ; hag en abeg da se marteze e kave din notennoù Joseb Loth bezañ bet skrivet un tammig diwar skañv.

Soñj am boa bezañ komzet diwar benn an hevelep kudenn un tri bloaz 'zo, gant ur yezoniour all, an aotrou beleg Fransez Falc'hun. Evitañ, ar stummoù disheñvel bet kemeret gant ano Sant Erwan ne vefent nemet eilstummoù rannvroel un hevelep ger-kentañ, Ezwaen pe Yzwaen. Ha c'hoant ganin gouzout muioc'h diwar benn e soñj, am eus goulennet digantañ kas din un tamm diskleriadur ma c'helfen sevel evit lennerion Studi hag Ober ur pennad na vefe ket re ziboell (3).

Evit kregiñ ervat gant studi ano Sant Erwan eo ret da gentañ klask en tu-hont d'ar stummoù a gavomp bremañ c'hoaz implijet er vro (4), ha mont betek ar re bet boaziet gwechall hag ankouaet marteze abaoe. Digoromp eta ar geriadurioù koz.

(3) Ar re a blijo dezo kaout displeget gantañ e-unan menoz an Ao. Falc'hun, a c'hello lenn hepdale ar pennad a embanno-c'h war « Annales de Bretagne ».

(4) Sell. Kartenn 182 an « Atlas linguistique de Basse-Bretagne » gant P. Ar Roux.

An « Dictionnaire français-celtique » gant an Tad Gregor a Rostren, Roazon 1732, a ziskouez kement-mañ dindan ar galleg Yves : « Léon : **éúzen, euzen, eauzen**. Trég. : **érouian, youien**. B. Corn. : **youien, yeun**. H. Corn. : **even, eoüan, ezan, ezen, éen**. Van. : **eoüan**. »

Geriadur an « Armerye », yez gwened, moulet e Leyde e 1744, a ro dimp : « **iveine, ivin, izoin, izoène, eouann** ».

Ar « Supplément lexico-grammatical au dictionnaire de Troude » gant an Abad Ar Moal, moulet e Landerne e 1890, a ginnig da dreñ Yves : « **Ivon, loen, Eozen, Euzen (L) — Ieun, Cheun, Eon (C) — Nounn, Urvoan (T) — à Plouguerneau, etc : Bon — Pour enfants : Ivonik, Nounnik, Bonik**. »

An Aotrou Kermarker a skriv : « **Eozen (L) — Euzen, Iouenn (C) — Ervoan (T) — Eouan, Ivenn, Izoenn (V)**. »

N'eo ket hep abeg eta e c'hell an Tad Pelleter lavarout en e c'heriadur (embannet e 1752 gant an Tad Taillandier) : « Euzen est le nom propre d'homme le plus diversifié que l'on puisse s'imaginer en si peu d'étendue de pays et dans un même langage. On prononce donc **Eusen, Eosen, Esöen, Esoan, Esöain, Usen, Ywain, Youwain** ou **Hiouwain, Yauwan, Jeun** ou **Yeun**, et par plus grande corruption **Erwain** pour **Eswain**. Ceux de ce pays qui parlent français disent **Yvon**. Les Hauts-Bretons, **Yves**, comme nous. »

Setu aze an testennoù pennañ e tleer kregiñ ganto evit ur studi don awalc'h eus anoiou Sant Erwan.

Met ouspenn-se e vije ret dastum a-zevri an anoiou-

tiegez, an anoiù-mereuri, an anoiù-lec'h a c'hellfe bezañ staget ouz unan bennak eus ar stummoù-se, dastum ivez an eilstummoù chomet dianavez betek-henn d'ar skiant, hag a c'hellfe bezañ dizoloet e rannyezou 'zo.

Ur c'halz mat eus ar stummoù skrivet a ranko bezañ diskleriet, da lavarout eo e fello dimp klask peseurt distagadur a zo kuzet dindan ar skrivadur displann ha direol awalc'h a-wechoù, karget d'hen displegañ.

Ret e vo goude-se klask daoust ha ne vefe ket e-touez ar stummoù-se, an eil pe egile a vefe an hini kentañ, a vefe gwrizienn ar re all, pe daoust ha ne vefe ket gwelloc'h (gant harp lezennoù ar yezoniezh, a c'heller ganto da skouer adsevel an c'henslaveg hag an c'hengermaneg) adkrouiñ ur stumm-ano kollet hizio a vefe mammenn ar re all.

An Ao. Falc'hun a gav gwell ar goulakadur kentañ. Evitañ e c'hell an holl stummoù anavezet dont eus ar pezh a vez skrivet gant an Tad Pelleter, gwech **Esöain**, ha gwech all **Eswain** : ar furmioù-mañ avat a zo da vezañ distaget gant ur Z evel hen diskouez **Eusen** skrivet gantañ e-lec'h **Euzen** hag **Erwain** deuet hervezañ eus **Eswain** (rak n'eus nemet ar **Z**, ha gwech ebet an **s** a dro da **r** en holl yezoù). Gallout a reer dindan an holl stummoù goulakaat : **Izwain**, **Ezwaen**, **Ezwain** pe **Izwaen**, peder stumm a zo hevelep tra pe dost, o vezañ n'eus ket sonioù tostoc'h an eil d'egile eget e da i.

N'emañ ket eta an Aotrou Falc'hun a du gant Loth. Hemañ, daoust dezañ bezañ bet ur yezoniour hag ur mouezoniour eus ar re wellañ en e vare, a zo bet tre-

c'het koulskoude e traoù zo gant ar studioù a hizio.

Mankout a rae dezañ pa skrive diwar benn ano Sant Erwan, un testiñ bet diskleriet abaoe, a zo dreist-meurbet e dalvoudegez, e kement tra a sell ouz mouezoniezh ar brezoneg : an « Atlas linguistique » an hini eo (5).

Evit kaout diazez soñj an Ao. Falc'hun n'hon eus nemet digeriñ an Atlas linguistique war ar gartenn 151 (stobad 2) a ro dimp an distagadurioù disheñvel dre ar vro eus ar ger a skrivomp bremañ dozviñ, hag a oa « dezviff » pe « dezuiff » er c'hrennvrezoneg.

Setu amañ ar stummoù talvoudusañ en deus kemet ar ger-se : desvi, dosvet (Enez Vaz) ; dervi, dorvet (Landeda) ; deozi, deozet (Lo-Uheg) ; dewi (Bro-Dreger) ; doi, dozi, dovi (Bro-Gernev) ; doegn, doùegn, dowi (Bro-Wened).

Sklaer eo ez eo diwanet an holl stummoù-se eus ur ger-kentañ **dezwi** na gavomp ken e nep lec'h, nemet ez eo **desvi** (distaget **dezvi** marteze, gwechall da vihanañ) ar stumm gomzet bet miret an tostañ outañ.

Sklaer eo ivez e kaver gant an daou c'her **Ezwaen** ha **dezwi** an hevelep heuliad a sonioù E + Z + W. Ha peogwir e welomp gant an eil ger hag egile an hevelep distummadurioù n'hellfemp ket kaout ur brouenn splannoc'h da harpañ hon tezenn : unander ar ger-kentañ evit an holl stummoù a dalv bremañ

(5) Atlas linguistique de Basse-Bretagne ; Plihon et Hommay, 5, rue Motte Fablet, Rennes ; Champion, 5, quai Malaquais, Paris, gant an Ao. P. Ar Roux, kelenner Skol Veur Roazon. Ar stobad kentañ embannet e 1924 ; an eil e 1927 ; an trede e 1937 ; ar pevare war ar stern.

evit **dozviñ**, a sach d'e heul unander ar ger kentañ evit an holl stummoù a welomp da ano Sant **Erwan**.

Keñveriomp eta stummoù an eil ger gant re egile.

Lenn a reomp **desvi**, **dosvet**, evit Enez Vaz. Ar stumm koz 'eo, pe dost, bet miret eno (Sellit ouz an doare bet degemeret gant ar yez skrivet **dozviñ**, **dozvet**). Gant **desvi** hon eus ur stumm-ger heñvel ouz **Esöen**, **Esoain**, **Izwaen**, deuet marteze e lec'hioù zo da **Ezwan** (6). Miret eo bet **Ezvan** da ano-tiegezh, er Faoued Pond-Ivi da skouer.

Met an heuliad Z + W a zo dibad anezañ e-unan. Pez a c'hell c'hoarvezout hag a zo c'hoarvezet, eo ruilhidgez ar Z (Z o treiñ da R). Un dra anavezet mat gant ar yezoniezh eo an darvoud-se. Gwelit da skouer penaos ar c'hrennvrezoneg **ezvat** a zo deuet bremañ da **ervat**, **bizviken** da **birviken**, **dezvez** da **dervez**, **hizio** da **hirio**.

Evelse e welomp **dezvi** o vont da **dervi** war aod gwalarn Bro-Leon. Hag **Ezwan** o vont da **Erwan** e Bro-Dreger.

Un doare all d'en em zivall diouz an droug-heuliad Z + W, a zo bet eilpennidigez ar sonioù : Ar son W pe O, e-lec'h dont goude ar Z, en em laka en araok. Treuzlec'hiadur ar sonioù a zo un darvoud anavezet mat gant ar Vouezoniezh. Sellit da skouer kartennoù 2 (alan) ha 24 (balan) an « Atlas linguistique », ha gwelit **alan**, **balan**, en hanternoz ar vro, e-keñver **anal**, **banal-banel**, e kreisteiz Breiz. Evelse **dezwi** (o vezañ

(6) Evit Ezwaen o treiñ da Ezwan, gwelit ar ger K. L. T. *tomm* hag ar gwenedeg *tuemm* (krennvrezoneg *toemm*, kembraeg *twym*).

distaget **dezoï**) a zo deuet da **deozi** (Lo-Uheg). Hag **Ezwen** (distaget **Ezoen**) a zo deuet da **Eozen**, **Ezwan** da **Eouzan** (**Eouzan** a vez kavet da ano-tiegezh). Met petra c'hell dont c'hoaz **Eozen** da vezañ. Diwar steuzidigez ar son o hag e gemmesk gant e, e troio **Eozen** da **E-euzen** hag **Euzen** — Pe c'hoaz e teuio **E-euzen** da **Yeuzen** dre serridigez ha glebidigez an e.

Er rannyezoù ma kouez enno ar sillabennoù dibouez-mouez ha dinerz (sell. ouz donet>dont, monet>mont) e teuio **Yeuzenn** da **Yeuz'n** ha da **Yeun**. Alies ivez, e Bro-Gernev, en tu-hont da gouezidigez ar sillabenn dibouez-mouez, e steuz an Z dous etre vogalennoù. Sellit ouz ar stummoù **doi**, **dovi**, kemeret gant **dezwi** e Bro-Gernev.

En hevelep doare, gant serridigez an e en i hor bo diwar Eozen, **Yozen**>**Yoz'n**>**Yon**.

Serridigez an e da i a sach d'he heul peurliesañ serridigez an o da ou : ac'hano **Yozen**>**Yoen** (er **Wourc'h Wenn**)>**Youenn** (e Bro-Gernev).

Cheun a zo diwar **Yeun**. E strolladoù-gerioù 'zo, evel **gant Yeun**, **ouz Yeun**, e troio an dud da zistagañ **y** evel **ch** (Ac'hano e teu d'al liesterioù en ioù, bezañ distaget ch er gerioù dibennet gant ur gensonnen-greñv : **pontioù**>**poñchoù**, **kroazioù**>**kroachoù**). Sellit ivez ouz ano Sant Yaoua (skrivet **Jovus** e latin) distaget **Chaoue** er **Wourc'h Wenn**, e **Plabenneg**, hag ouz ar ger-estlamm anavezet mat, **Chezuz**, distagadur-pobl evit **Jezuz**.

Geriadur an Tad Gregor a Rostren a ziskouez c'hoaz evit Kernev-nhel ar stummoù **Even** hag **Ezen**.

Ezan. **Even** a zo diwar kouezidigez ar **Z**, **Ezen** diwar kouezidigez ar **W** (Sellout en « Atlas Linguistique », **dozi** e Bro-Gernev evit dezwi). Diwar Ezan hag Evan e teu an anioù-tiegez Ezanno, Evanno, Ehanno e Bro-Wened, anioù ma n'en deus ket an dibenn-ger **o** talvoudegez ul liester, met hini ur bihanaer. Sellit ouz anioù a gaver e lec'h all, Eozenou (eus Eozen), Evenon, Ivinou (eus Even ; n'en deus Ivinou kerentiez ebet gant Ivinég, eus ivin). Eilstummoù e-leiz eus ano Sant Erwan aet da get evel anioù-badez a chom da ano-tiegez, alies awalc'h gant an dibenn-ger bihanaer, o, ou, eu.

Stummoù all, evel **Eouan, Iwan**, a gav aes o diskuliadur e kouezidigez an son **Z**. Eus **Izwaen** e teuo gant un hevelep darvoud **Iwen** hag **Iven** a droio da **Ivin** dre serridigez an e (sellout ouz ene o tont da ine).

E galleg, ar stumm kentañ a dle bezañ bet **Yvon**, deveret eus **Yzwa(e)n**, pe **Izwo(e)n**, gant kouezidigez an **Z**, ha treuz-unvanidigez an dibenn-ger brezonek gant un dibenn-ger poblek er galleg.

Gant an dibenn-ger **-on** eo bet kemeret **Yvon** en un displegadur-ano (déclinaison) eus ar galleg koz gant diou dro, un dro-rener (cas sujet) en **-e**, un dro-renet (cas régime) en **-on**. En abeg d'an displegadur-ano, Hugue-Hugon eo deuet **Yvon** da vezañ **Yve**. Ha diwezataoc'h, o vezañ deuet an **S** da arouez an dro-rener, **Yve** a zo troet da **Yves**, evel Hugue da Hugues.

E latin, ano Sant Erwan, dre an hevelep stumm **Yvon**, evel e galleg, a zo kouezet en displegadur-ano en **-o**, **-onis**, en abeg da furmioù evel **Yvonis**, **Yvonem**.

Ac'hano **Yvo**, **Yvonis**, evel **Cicero**, **Ciceronis**, koulz hag **Hugo**, **Hugonis**.

Ar stumm implijet a-wechoù e brezoneg : **Ivon**, a zo moarvat eus ar galleg (sell. pezh a lavar an Tad Pelleter). Studiomp un tammig an eilstummoù anezañ : en un heuliad gerioù evel : **lavar da Ivon**, pe c'hoaz en yez ar vugale lec'h ne virer alies nemet ar sillabenn diwezañ, e teuo **Ivon** da **Von** (7). Met en abeg ma n'eus ket e brezoneg gerioù o kregiñ gant **V** (sellit ar ger **vagon** o treiñ da **bagon, voyage** o trei da **beaj**), **Von** a zo deuet peurliesañ da **Bon**. An Aotroù Falc'hun a lavar bezañ bet un eontr, ur breur d'e dad koz, a oa « **Yves** » e ano, hag e oa graet anezañ **Bon** pe **Bonig** pe c'hoaz **Mon**, met hepken en dro lavar **Tonton Mon** (Ar c'hemmadur-mañ a zo heñvel ouz hini **am bezo** o treiñ da **am mezo**).

Setu penaos eta stummoù ano Sant Erwan a hañvale da gentañ bezañ disheñvel a-grenn, a gav holl o diskuliadur, gwriziennet en hevelep ger-kentañ **Ezwaen** pe **Izwain**. Mar bije goulennet digant ur yezoniour estren penaos **Fanch** ha **Saïg** a zo daou stumm eus an hevelep ger, e chomfe moarvat berr gant ar respont ha ne zeufe ket war e soñj e teuont o daou eus ar galleg **François**. N'eus ket ur brezon avat na welfe ket sklaer an dra-se. Met stummoù disheñvelañ ano hon Sant broadel, **Erywan** ha **Bon**, n'int ket pelloc'h an eil eus eben eget **Fanch** ha **Saïg**. Aes eo en em douellañ war dachenn ar yezoniezh. Di-

(7) Gwelit Fransoa-ig deuet da [Fran] -Soaig (T) ha Saïg (L) pe Franch-oa deuet da F[r]anch (Fanch) atao dre yez ar vugale.

wallomp a varn hep bezañ barrek d'hen ober. Ha ret eo' anzav n'eus ket kalz en hon touez, e-touez ar skri-vagnerion yaouank, ha gwellañ difennerion ar brezo-neg (n'on ket gwelloc'h er feur-se eget ar re-all), n'eus ket ur bern o deus pledet gant ar gwellañ labou-rioù a yezoniezh gwestlet d'ar brezoneg.

Met traoù all e-leiz a chomfe c'hoaz da lavarout diwarbenn ano Sant Erwan. Kudennoù nevez a we-lomp o tiwan a bep tu. Petra dalv da skouer ar ger EZWAEN, hon eus lakaet da ger-kentañ d'an holl eilstummoù stag outañ ? Daoust ha n'eus ket bet araok sant Erwan Helouri ur sant brezon bennak pe moarvat lies hini, o kaout ur stumm pe stumm eus an ano-se ? Hag adalek pegoulz eo kroget ar ger Ezwaen d'en em rannañ etre eilstummoù disheñvel ?

N'hellomp ket er pennad-mañ sellout a-dost ouz an holl gudennoù-se a c'houlennfe studiennoù piz ha hir. Awalc'h a vo da glozañ hon enklask diwarbenn ano Sant Erwan, degas un notenn bennak ouspenn, da respont d'an daou c'houlenn diwezañ. Rak n'ouzomp betekhenn netra sur diwarbenn stêr ar ger Ezwaen.

Adalek pegoulz eo kroget ano Sant Erwan d'en em rannañ etre stummoù disheñvel ? Sur mat, kalz araok amzer Erwan Helouri.

Ha piv a c'hello lavarout daoust ha ne oa ket staget ganti, adalek mare divroadeg ar Vrezoned eus Breiz Veur da Arvorig. Al lodenn vrasañ eus kemmoù ar gerioù e brezoneg a vije bet un dra echu e mare dis-kennidigez ar Vrezoned en hon bro. Setu perak n'eo ket gwir kinnigadenn Jos. Loth, o lakaat Eozen da zont eus Eudon, daoust d'an dra-se hanvalout da gen-

tañ, kordañ gant lezennoù ar yezoniezh (D>Z). Met a-enep e c'heller degas ar brouenn-mañ, chomet dis-implij betekhen : kavet o deus hon tadoù pa'z int diskennet war an douar-mañ, al lavarenn gall-ha-roman « **ab el amor** » deuet eus al latin **ab illo amore**, a zo chomet heñvel er ger **abalamour** pe **ablamour**. Mar n'eo ket deuet abalamour, amprestet gant an enbroerion gentañ, da vezañ « avalañvour », ne weler ket perak Eudon, anavezet kalz diwezatoc'h a vije deuet da vezañ Eozen. Ret eo klask e lec'h all mam-menn ar ger Eozen. Diwar Ezwaen e tisleger mat-tre anezañ. Kemmoù ar c'hensonennoù tarz-moueziet a dle bezañ c'hoarvezet etre ar c'houlz m'eo bet amprestet **numerus** o treiñ da **niver** hag ar c'houlz m'eo bet amprestet **abelamor**, chomet **abalamour**. Koz-tre e hañval bezañ eilstummoù ar ger Ezwaen.

Daoust bremañ hag ez eus bet lies sant o vezañ douget anezo ? N'eus ken aze ur gudenn a yezoniezh. Koulskoude mar d-eo bet roet an ano Ezwaen pe ur stumm anezañ da Erwan Helouri eo moarvat dre ma oa en enor araozañ, dre ma oa bet kehelet a-benn neuze dindañ an ano-se ur sant koz da vihanañ ha moarvat meur a hini. Evel ez eus bet lies sant anvet Fransez, Joseb, hag all... ez eus bet emichañs, meur a sant gant an hevelep ano Ezwaen pe ar stummoù diwanet dioutañ. Hogen brud Sant Erwan Helouri, an hini a drec'has warno koll ; ha dre ma vire ar bobl un damskiant bennak eus unander kentañ an anioù disheñvel-se (evel m'emañ hizio o santout, unander kent an holl stummoù diwanet eus dezwi) e c'hoar-vezas gant an dud adstagañ holl doareoù an ano-se

ouz an hini brudetañ en doa douget ur stumm anezañ.

Evelse en deus Sant Erwan Helouri distroadet ar Sent all, hep na vefe bet bepred a ratoz-kaer a-berz ar veleion, met en abeg d'ar c'hemmesk hag d'ar rouestl en em lakaas dre natur an traoù, e spered an holl, tud desket ha tud ar bobl.

M. G.

A-DREUZ LENN

ROZERA AL LABOUR

Emañ renerez Yaouankizoù kristen ar Maeziou en eskopti Kemper o paouez embann ul levrig nevez a bedennoù « Rozera al labour » e ano. Dont a ra ermaez goude un heuliad mat a levrouigoù all, a ra ar brasañ enor da renerez Ykam eskopti Kemper : kaer-kenañ eo ar yez enno, eviti da chom poblek ; ha n'eo ket hep abeg e plijont kalz. Perak avat e chom mouzet outo beleion Bro Dreger. Moarvat dre ne vez ket graet brud awalc'h endro dezo, el lodenn-se eus Breiz. Ha koulskoude un dever dirak ar Vro hag an aotrou Doue eo harpañ oberenn an aotrou Chaloni Fave. Goulenn al levrouigoù digant an ao. Chaloni Fave, rener an Ykam, Kemper Kaourintin.

KRAKSONENNOU REUNAN AR MOUGN

Diw bajenn barzonegoù bet embannet e SAV, niv. 21 hag e GWALRN niv. 140-143. Diw bajenn a zo awalc'h evit diskouez eo Reunan ar Moug'n ur gwir Varz, a roio d'hol lennegezh ma talc'h gant ar vicher, traoù eus ar c'hentañ. Plijet omp bet dreistholl gant « Askol gwenn ».

ROPARZ AR MASON

Laouen on bet o lenn e Dihunamb miz genver 42 barzoneg nevez Roparz ar Mason : heson-tre eo, nemet e chom re ar soñj war c'horre, pezh a zo souezus. Rak n'eo ket santerez an diabarz a vank da Ro-

parz ar Mason, d'e varn diouz ar pennad skrid emañ o paouez embann en Arvor niv. 56, diwar benn c'hoariva Tangi Malmanch, pennad brav meurbet, unan eus ar re wellañ bet skrivet nevez 'zo diwar benn temz spered gwirion Breiz. Petra a plij dimp e c'hoariva Malmanch ? Santerez ar mister, santerez an digomprenus, santerez ar speredel, an digor war du bedoù kuz. Adlennit mar plij, ar pennad-se, ne gollot ket ho poan.

PELEC'H KAOUT LEVRIOU BREZONEG ?

Al « Librairie de Bretagne », 17, Kae Chateaubriand, e Roazon, a zo o paouez embann ur roll eus al levrioù brezonek hag eus al levrioù diwar benn Breiz a c'heller kaout e gwerz enni. Erbediñ a reomp kalz d'hol lennerion ar roll-se graet mat-kenañ, a ginnig dimp bodet a-stroll hag aes da brenañ, levrioù e-leiz a oa diaes betek-hen kaout krog warno, sac'het ma oant e pep korn eus Breiz. Setu erfin dastumet en un ti-kenwerz al levrioù a oa gwechall dianket e ti kant oberour ha kant embannour. Setu erfin Bru-derez eus ar c'hentañ diwar benn traoù ar Vro.

Stal « Skridoù Breizh », 35, ru Traverse, Brest, he deus embannet ivez ur follenn-roll eus al levrioù brezonek a c'heller kaout enni. Levrioù *Gwalarn* ha levrioù a relijion eus Eskopti Kemper (embannadurioù koz peurliesañ) a gaver er roll-se da brenañ. Gant Skridoù Breizh e vo moulet dizale « Ene al linennoù », levr nevez Zavier Langleiz, a vo unan eus ar re dalvoudusañ bet embannet en hon yez.

Studi hag Ober

Dastumadenn drimiziek
Rener : Loeiz ar Floc'h

Koumanant bloaz : 20 lur

Kas pep lizer hag an arc'hant da :

Abbé Louis LE FLOC'H
Vicaire à Guingamp (Côtes-du-Nord)

Compte Chèques Postaux 34.212 RENNES

Priz an niverenn : 6 lur